

"Təsdiq edirəm"

"Tədris məsələləri" üzrə

prorektor vəzifəsini icra edən:

 dos.Z.I.Məmmədov

"12" 05 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050103 Coğrafiya müəllimliyi

Fakültə: Tarix, coğrafiya və incəsənət

Kafedra: "Coğrafiya və onun tədrisi metodikası"

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Landşaftşünaslıq

Fənn proqramı: Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 19 may 2017 –ci il tarixli 242 sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir

Kodu: İPF-B13

Tədris ili: III (2025-2026) Semestr: VI

Tədris yükü: cəmi:60 saat. Auditoriya saati 60 (mühazirə 30 saat,seminar 30 saat)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit. 5 kredit

Auditoriya №

Saat:

II.Müəllim haqqında məlumat:

Soyadı, adı, elmi adı və dərəcəsi: Əliyev Cavidan Rəhim oğlu, baş müəllim

Məsləhət günləri və saatları: II gün 14⁰⁰-15⁰⁰

E-mail ünvanı: cavidan99@list.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Əli Məmmədov küç. 40

III.Tələb olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

Əsas:

1.Müseyyibov M.A. Azərbaycanın fiziki coğrafiyası. Bakı, 1998

2.Suleymanov M.Ə. Landşaftşünaslığın əsasları. Bakı,2008

3.Исаченко А.Г. Основы ландшафтоведения и физико-географическое районирование, М., 1965

4.Казakov Л.К. Ландшафтоведение с основами ландшафтного планирования. Москва, 2008

Əlavə:

1. Lawrence Kaputsk... Landscape ecologyand wild lifehabitat

2. Neef E., Die theoretischen Grundlagen der Landschaftslehre, Gotha, 1967

IV. Perekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən geologiya , geomorfologiya ,metrologiya və iqlimşünaslıq biocoğrafiyanın keçirilməsi zəruridir.

V.Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda torpaq coğrafiyası keçirilə bilər

VI. Fənnin təsviri və məqsədləri: Landşaftşünaslıq təbii-ərazi və təbii antropogen kompleksləri öyrənən elmdir. Bu elm müxtəlif təbii zonaların, ayalət və vilayətlərin, fiziki coğrafi rayonların, təbii ehtiyatların mühafizəsi və bərpası, onların kompleks istifadə problemlərinin həllində əvəzedilməz elm hesab edilir.

Landşaftşünaslığın məqsədi coğrafi komplekslərin quruluşunu, inkişafını, yerləşməsini, onların differensiasiyasının qanunauyğunluğunu öyrənmək və ondan səmərəli istifadə etməkdən ibarətdir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024 cü il tarixi qərarlı olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə, 30 bal kollokviumlara görə. Əgər fənn həm seminar və həm də laboratoriya varsa onda 10 bal isə laboratoriyaya görə verilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024 cü il tarixi qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladıqı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladıqı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

91-100 bal	Əla	A
81-90 bal	Çox yaxşı	B
71-80 bal	Yaxşı	C
61-70 bal	Kafi	D
51-60 bal	Qənaətbəxş	E
51 baldan aşağı	Qeyri kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Lənkəran Dövlət Universitetinin əsasnaməsində nəzərdə tutulan universitetin daxili intizam qaydalarına əməl etməyən tələbələr haqqında müvafiq tədbirlər görülür.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat, seminar 30 saat. Cəmi 60 saat

№	Keçirilən <u>mühazirə</u> , <u>seminar</u> , məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Saat		Tarix	
		Müh	Sem	müh	sem
1	2	3	4	5	6
1	Mövzu. Landşaftşünashğa giriş 1. Landşaftşünashğa giriş 2. Landşaftşünashğın inkişaf tarixi Mənbə: 2,3	2	2		
2	Mövzu. Landşaftın tərkibi və strukturu 1. Relyef landşaftın komponenti kimi 2. İqlim landşaftın komponenti kimi 3. Torpaq landşaftın komponenti kimi 4. Müxtəlif su rejimində yaranan landşaftlar 5. Birbaşa və əks əlaqələr Mənbə: 2,3	2	2		
3	Mövzu. Landşaft differensiasiasiyasının əsas qanunauyğunluqları 1. Zonallıq anlayışı 2. Zonallığın yaranmasının əsas səbəbləri 3. Enlik zonallığı	2	2		

	4. Qrunt sularının bəzi xüsusiyyətlərinin zonallıq qanunauyğunluğuna tabe olması 5. Azonallıq anlayışı. Azonallığı yaradan amillər Mənbə: 2,3				
4	Mövzu. Landşaft differensiasiyasının əsas qanunauyğunluqları Plan: 1. Landşaftın hündürlük differensiasiyası 2. Şaquli qurşaqlığın coğrafi enlikdən, dağın hündürlüyündən asılı olaraq struktur tiplərinin yaranması 3. Şaquli qurşaqlığın struktur tiplərinin Tyan-Şan, Himalay və Böyük Qafqaz dağları təmsalında təhlili Mənbə: 2,3	2	2		
5	Mövzu. Landşaft differensiasiyasının əsas qanunauyğunluqları Plan: 1. Sektorluq. Sektorluğu yaradan əsas səbəblər 2. Materik sahili humid, daxili kontinental sektorlar. Meridional differensiasiyanın müxtəlif coğrafi qurşaqlarda yayılması 3. Landşaftın intrazonal differensiasiyası 4. Düzenliklərin azonal fiziki-coğrafi differensiasiyasının əsas əlamətləri Mənbə: 2,3	2	2		
6	Mövzu. Landşaftın morfoloji strukturu Plan: 1. Landşaftın morfoloji vahidləri: məhəl, mərz, fasiya 2. Mərzin yerləşməsinə görə təsnifatı 3. Fasiya, onun təsnifatı 4. Assimetriya Mənbə: 2,3	2	2		
7	Mövzu. Landşaftın geofizikası və geokimyası Plan: 1. Landşaftın ritmikliyi 2. Landşaftın mövsümü dinamikası 3. Landşaftın su balansı Mənbə: 2,3	2	2		
8	Landşaftın geofizikası və geokimyası Plan: 1. Landşaftın geokimyası anlayışı 2. Kimyəvi elementlərin və maddələrin landşaft komplekslərində miqrasiyası 3. Polinova görə landşaftın geokimyasının öyrənilməsi 4. Landşaftın sərhədi Mənbə: 2, 3	2	2		
9	Mövzu. . Landşaftın dinamikası və inkişafı Plan: 1. Landşaftın dinamikası anlayışı dönan və dönməyən dəyişikliklər 2. Landşaftın dayanıqlığı, özünü bərpası, tənzimlənməsi 3. İnvariant anlayışı 4. Landşaftın fəaliyyəti, inkişaf mexanizmi, təkamülü Mənbə: 2,3,4	2	2		
10	Dağlıq ölkə landşaftlarının əsas əlamətləri Plan: 1. Dağlıq ölkələrdə relyefin landşaft əmələgətirici rolu 2. Əsas və ikincidərəcəli yamaclar 3. Solyar, külək tutan və külək tutmayan yamaclar	2	2		

	4. Dağarası çökəkliklər coğrafi komplekslər sistemində 5. Dağlıq ölkələrdə landşaft differensiasiyasında geoloji quruluşun rolu 6. Dağlıq ölkələrdə mərtəbəlik Mənbə: 2,3				
11	Mövzu. Mövzu. Landşaftın təsnifatı Plan: 1. Landşaft təsnifatının prinsip və metodları 2. Əsas taksonomik landşaft vahidləri Mənbə: 2,3	2	2		
12	Antropogen landşaftlar Plan: 1. İnsanın landşafta təsiri. Mədəni landşaftlar 2. Təbii komplekslərin dəyişmə dərəcəsinə görə təsnifatı 3. Dəmyə əkinçiliyinin yayıldığı rayonların aqrolandşaftı 4. Suvarılan əkinçilik rayonlarının aqrolandşaftları Mənbə: 2,3	2	2		
13	Mövzu. Dünya Landşaftları Plan: 1. Qütb landşaftları 2. Boreal landşaftlar 3. Subboreal landşaftlar 4. Subtropik landşaftlar 5. Tropik landşaftlar Ekvatorial və subekvatorial landşaftlar Mənbə: 2,3,4	2	2		
14	Dünya Landşaftları Plan: 1. Subtropik landşaftlar 2. Tropik landşaftlar 3. Ekvatorial və subekvatorial landşaftlar Mənbə: 2,3	2	2		
15	Mövzu. Kompleks təbii rayonlaşdırma Plan 1. Kompleks təbii rayonlaşdırma (KTR), onun prinsipi, taksonometrik vahidi və metodları 2. Təbii ərazi kompleksləri 3. KTR-nin sxem və xəritələri 4. Rayonlaşdırılan ərazinin kompleks təbii-istehsal xarakterizkəsi Mənbə: 2,3	2	2		
Cəmi: 60		30	30		

XI. Fənn üzrə tələblər:

Kursun sonunda tələbələr aşağıdakıları mənimsəyəcəklər:

Landşaftşünaslıq fənnini öyrənməklə Coğrafi təbəqə və landşaft sferası, landşaftın dinamikası və inkişafını, landşaftın geokimyası və geofizikasını, Landşaft differensiasiyasının əsas qanunauyğunluqları öyrənməklə Landşaftşünaslığın hansı sahələrdə tətbiq olunduğunu araşdırmalı.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Coğrafi təbəqə və landşaft sferası əsas xüsusiyyətlərini və inkişaf mərhələlərini öyrənir
- landşaftın dinamikası və inkişafını öyrənir
- landşaftın geokimyası və geofizikası və su balansını öyrənir,
- Landşaft differensiasiyasının əsas qanunauyğunluqları araşdırır,
- Landşaftşünaslığın praktik tətbiq sahələrinin yollarını mənimsəyir.

İmtahan sualları

- 1.Landşaftşünaslığa giriş
- 2.Landşaftşünaslığın inkişaf tarixi
- 3.Landşaftın komponentləri
- 4.Müxtəlif su rejimində yaranan landşaftlar, birbaşa və əks əlaqələr
- 5.Zonallıq anlayışı
- 6.Zonallığın yaranmasının əsas səbəbləri
- 7.Enlik zonallığı
- 8.Qrunt sularının bəzi xüsusiyyətlərinin zonallıq qanunauyğunluğuna tabe olması
- 9.Azonallıq anlayışı. Azonallığı yaradan amillər
- 10.Landşaftın hündürlük differensiasiyası
- 11.Şaquli qurşaqlığın coğrafi enlikdən, dağın hündürlüyündən asılı olaraq struktur tiplərinin yaranması
- 12.Sektorluq. Sektorluğu yaradan əsas səbəblər
- 13.Materik sahili humid, daxili kontinental sektorlar. Meridional differensiasiyaanın müxtəlif
- 14.Landşaftın morfoloji vahidləri: məhəl, mərz, fasiya
- 15.Mərzin yerləşməsinə görə təsnifatı
- 16.Fasiya, onun təsnifatı
- 17.Landşaftın sərhəddi.
- 18.Landşaftın dinamikası anlayışı dönan və dönməyən dəyişikliklər
- 19.Landşaftın dayanıqlığı, özünü bərpası, tənzimlənməsi
- 20.İnvariant anlayışı
- 21.Landşaftın fəaliyyəti, inkişaf mexanizmi, təkamülü
- 22.Ritmlik anlayışı, landşaft ritmikasını yaradan amillər
- 23.Daxili və xarici proseslərin ritmikliyin yaranmasında rolu. Sutkalıq, illik və çoxillik ritmiklik
- 24.Landşaftın geokimyası anlayışı
- 25.Kimyəvi elementlərin və maddələrin landşaft komplekslərində miqrasiyası
- 26.Polinova görə landşaftın geokimyasının öyrənilməsi
- 27.Landşaftın mövsümü dinamikası
- 28.Landşaftın su balansı
- 29.Dağlıq ölkələrdə relyefin landşaft əmələgətirici rolu
- 30.Əsas və ikincidərəcəli yamaclar, Solyar, külək tutan və külək tutmayan yamaclar
- 31.Dağarası çökəkliklər coğrafi komplekslər sistemində, mərtəbəlik
- 32.Dağlıq ölkələrdə landşaft differensiasiyasında geoloji quruluşun rolu
- 33.Assimetriya
- 34.İnsanın landşafta təsiri. Mədəni landşaftlar
- 35.Təbii komplekslərin dəyişmə dərəcəsinə görə təsnifatı
- 36.Dəmyə əkinçiliyi
- 37.Aqrolandşaftlar
- 38.Geostrofik, tektonik, Struktur geoloji, insolyasion asimmetriya
- 39.Sirkulyasiya asimmetriyası, hidroloji asimmetriya, Eol asimmetriyası, qlyasial asimmetriya, sürüşmə mənşəli asimmetriya
- 40.Landşaft təsnifatının prinsip və metodları
- 41.Əsas taksonomik landşaft vahidləri
- 42.Landşaftların təsnifatı
- 43.Düzənliklərin azonal fiziki-coğrafi differensiasiyasının əsas xüsusiyyətləri
- 44.Qütb (arktik və antarktik) buzlaq, buzdan azad olmuş qütb landşaftları, Subarktik (tundra) landşaftları Boreal-subarktik kontinental (meşə-tundra), Boreal-subarktik okeansahili (çəmən və meşəçəmən), tayqa landşaftları
- 45Subboreal humid (enliyarpaqlı) landşaftları

46. Subboreal semiarid, subboreal arid, subboreal ekstraarid landşaftları, subboreal cənub humid landşaftları
47. Subtropik humid, aralıq dəniz tipli landşaftları
48. Subtropik semiarid, arid, ekstraarid landşaftları
49. Tropik ekstraarid landşaftlar
50. Səhrələşmiş savanna, tipik savanna, rütubətli savanna və meşəsavanna landşaftları
51. Tropik humid, subekvatorial humid, ekvatorial landşaftlar

I Kollokvium sualları 11.11.2025 tarixinədək keçirilən mövzular üzrə):

1. Landşaftşünaslığa giriş
2. Landşaftşünaslığın inkişaf tarixi
3. Landşaftın komponentləri
4. Müxtəlif su rejimində yaranan landşaftlar, birbaşa və əks əlaqələr
5. Zonallıq anlayışı
6. Zonallığın yaranmasının əsas səbəbləri
7. Enlik zonallığı
8. Qrunt sularının bəzi xüsusiyyətlərinin zonallıq qanunauyğunluğuna tabe olması
9. Azonallıq anlayışı. Azonallığı yaranan amillər
10. Landşaftın hündürlük differensiasiyası
11. Şaquli qurşaqlığın coğrafi enlikdən, dağın hündürlüyündən asılı olaraq struktur tiplərinin yaranması
12. Sektorluq. Sektorluğu yaranan əsas səbəblər
13. Materik sahili humid, daxili kontinental sektorlar. Meridional differensiasiyanın müxtəlif
14. Landşaftın morfoloji vahidləri: məhəl, mərz, fəsiya
15. Mərzin yerləşməsinə görə təsnifatı

II Kollokvium sualları (16.12.2025 aralığında keçirilən mövzular üzrə):

1. Landşaftın sərhəddi.
2. Ritmlik anlayışı, landşaft ritmikasını yaranan amillər
3. Daxili və xarici proseslərin ritmikliyin yaranmasında rolu. Sutkalıq, illik və çoxillik ritmiklik
4. Landşaftın geokimyası anlayışı
5. Kimyəvi elementlərin və maddələrin landşaft komplekslərində miqrasiyası
6. Polnova görə landşaftın geokimyasının öyrənilməsi
7. Landşaftın mövsümü dinamikası
8. Landşaftın su balansı
9. Dağlıq ölkələrdə relyefin landşaft əmələgətirici rolu
10. Əsas və ikincidərəcəli yamaclar, Solyar, külək tutan və külək tutmayan yamaclar
11. Dağarası çökəkliklər coğrafi komplekslər sistemində, mərtəbəlik
12. Dağlıq ölkələrdə landşaft differensiasiyasında geoloji quruluşun rolu
13. Assimetriya
14. Geostrofik, tektonik, Struktur geoloji, insolyasion asimetriya
15. Sirkulyasiya asimetriyası, hidroloji asimetriya, Eol asimetriyası, qiyasial asimetriya,

“Landşaftşünaslıq” fənninin sillabusu “Coğrafiya müəllimliyi” ixtisası Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 19 may 2017 –ci il tarixli 242 sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir.

Sillabus “Coğrafiya və onun tədrisi metodikası” kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir. (12 Sentyabr 2025-ci il, protokol № 01)

Fənn müəllimi:

Kafedra müdiri:

b.m. C.R.Əliyev

dos. S.Q. Əzizov